BRIEFING PAPERS

Global State of Tobacco Harm Reduction

The Global State of Tobacco Harm Reduction 2024: Raport sytuacyjny

Zredagowane przez Olivera Porritta na podstawie GSTHR 2024: A Situation Report

Czerwiec 2025

WIĘCEJ PUBLIKACJI ZNAJDZIESZ NA GSTHR.ORG

gsthr.org @globalstatethr @gsthr @gsthr @gsthr.org

Creative Commons Attribution (CC BY)

Wprowadzenie

W raporcie sytuacyjnym The Global State of Tobacco Harm Reduction 2024: A Situation Report (GSTHR 2024), zbadaliśmy, w jakim stopniu bezpieczniejsze wyroby nikotynowe (SNP – z ang. Safer Nicotine Products) zastępują palne wyroby tytoniowe przyjmowane doustnie, które stanowią zagrożenie dla zdrowia. GSTHR 2024 to już czwarty raport z naszej przełomowej serii publikacji ukazujących się co dwa lata, których współautorami są eksperci w dziedzinie redukcji szkód, analizy danych i ekonomii. Tym razem przyjrzeliśmy się zmianom na rynku i zastanowiliśmy się, co je napędza, przeanalizowaliśmy różnorodne otoczenie regulacyjne, które się rozwinęło, a także zwróciliśmy uwagę na złożoną interakcję między produktami, konsumentami, polityką i regulacjami.

Część pierwsza raportu, zatytułowana A Global Perspective (perspektywa globalna), wykorzystuje najnowsze dowody naukowe i prognozy, aby ocenić obecną sytuację w zakresie redukcji szkód wywołanych paleniem tytoniu (THR – z ang. Tobacco Harm Reduction) na świecie, a także jej potencjał do szybkiego zredukowania liczby zachorowań i zgonów związanych z zażywaniem tytoniu. Niniejszy dokument informacyjny stanowi zwięzłe podsumowanie sekcji A Global Perspective.

Jakie są koszty palenia?

Ponad miliard osób na świecie wciąż sięga po papierosy. Aż 80% z nich żyje w państwach o niskim i średnim dochodzie.[1] Palenie tytoniu jest przyczyną ponad ośmiu milionów zgonów rocznie, a nawet miliard osób może umrzeć z powodu chorób wywołanych paleniem tytoniu do końca tego stulecia.[2] Palenie jest w ujęciu globalnym główną przyczyną przedwczesnych zgonów, którym można zapobiec. Wyroby tytoniowe prowadzą do śmierci nawet połowy osób, które je zażywają.[3] Jednak bezpośredni wpływ palenia na zdrowie publiczne to nie wszystko. Koszty ekonomiczne spowodowane przez choroby wywołane paleniem tytoniu są równie zawrotne i szacuje się je na prawie 2 biliony dolarów rocznie.[4]

Wysiłki w zakresie ograniczania konsumpcji tytoniu, koncentrujące się na opodatkowaniu i wprowadzaniu ograniczeń, przyczyniły się do obniżenia odsetka palaczy w niektórych krajach, w szczególności w państwach o wyższych dochodach. Ale nawet tam najbardziej zagrożeni członkowie społeczności wyraźnie pozostają w tyle. Należy wprowadzić dodatkowe strategie, które pozwolą jak najszybciej obniżyć wskaźnik osób palących, by w ten sposób ratować życia i poprawić ogólny stan zdrowia populacji.

Jakie inne narzędzia można wykorzystać, aby zmniejszyć odsetek osób palących?

Redukcja szkód wywołanych paleniem tytoniu przy użyciu bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych (SNP – z ang. Safer Nicotine Products) może przynieść najbardziej spektakularną globalną rewolucję w dziedzinie zdrowia publicznego od dziesięcioleci. Pełne wykorzystanie potencjału tej strategii może doprowadzić do szybkiego i znaczącego obniżenia liczby zgonów i zachorowań wywołanych paleniem tytoniu.

Badania jednoznacznie potwierdzają, że główną przyczyną całej gamy dolegliwości zdrowotnych wynikających z palenia papierosów jest wdychanie dymu uwalnianego podczas spalania – i to właśnie przede wszystkim na tym fakcie opiera się powyższe podejście. Usunięcie wspomnianego zagrożenia może sprawić, że zażywanie nikotyny stanie się względnie bezpieczne. Nowo opracowane bezpieczniejsze wyroby nikotynowe – e-papierosy, podgrzewane wyroby tytoniowe (HTP – Heated Tobacco Products) i saszetki nikotynowe – dają możliwość zażywania nikotyny w znacznie bezpieczniejszy sposób. Wspomniane produkty dołączyły do grona bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych, które wcześniej zadomowiły się na rynku, takich jak snus, amerykański tytoń bezdymny i nikotynowa terapia zastępcza, co znacznie poszerzyło wachlarz dostępnych opcji.

badania jednoznacznie potwierdzają, że główną przyczyną całej gamy dolegliwości zdrowotnych wynikających z palenia papierosów jest wdychanie dymu uwalnianego podczas spalania usunięcie wspomnianego zagrożenia może sprawić, że zażywanie nikotyny stanie się względnie bezpieczne

Czy istnieją dowody na stosunkowo niższą szkodliwość bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych?

Chociaż pierwszy komercyjnie opłacalny e-papieros został wprowadzony w Chinach w 2004 roku, musiała upłynąć dekada, by ten produkt zaczął cieszyć się istotną popularnością. Mniej więcej w tym czasie zaczęły pojawiać się dowody naukowe potwierdzające względne bezpieczeństwo stosowania e-papierosów. Pierwszy duży przegląd naukowy na ten temat został opublikowany przez Public Health England w 2015 roku.[5] Stwierdzono w nim, że e-papierosy są o 95% mniej szkodliwe dla zdrowia niż tradycyjne papierosy. To kluczowe przesłanie nie zmieniło się od blisko dekady. Ten wniosek potwierdzają kolejne publikacje z Wielkiej Brytanii, a także przeglądy przygotowane przez instytucje z innych zakątków globu zajmujące się medycyną i zdrowiem publicznym.[6] Już teraz mamy obszerny materiał dowodowy (który stale rośnie) na to, że stosowanie e-papierosów stanowi skuteczną drogę wyjścia z nałogu,[7,8,9,10,11] a tym samym szansę na poprawę stanu zdrowia.

już teraz mamy obszerny materiał dowodowy (który stale rośnie) na to, że stosowanie e-papierosów stanowi skuteczną drogę wyjścia z nałogu, a tym samym szansę na poprawę stanu zdrowia

Podobnie pozytywne wnioski sformułowano w ocenach naukowych dotyczących produktów doustnych, takich jak snus. Istnieją liczne dowody epidemiologiczne dotyczące roli snusu w zmniejszaniu zachorowalności i śmiertelności związanej z paleniem tytoniu w krajach skandynawskich.[12,13,14,15] I choć oceny podgrzewanych wyrobów tytoniowych (alternatywnie nazywanych urządzeniami heat-not-burn, co podkreśla, że ich stosowanie polega na ogrzewaniu, a nie na spalaniu tytoniu) były bardziej ostrożne, wykazano, że stanowią one znacznie mniejsze zagrożenie dla zdrowia niż papierosy i inne palne wyroby tytoniowe.[16,17]

Rys. 1.

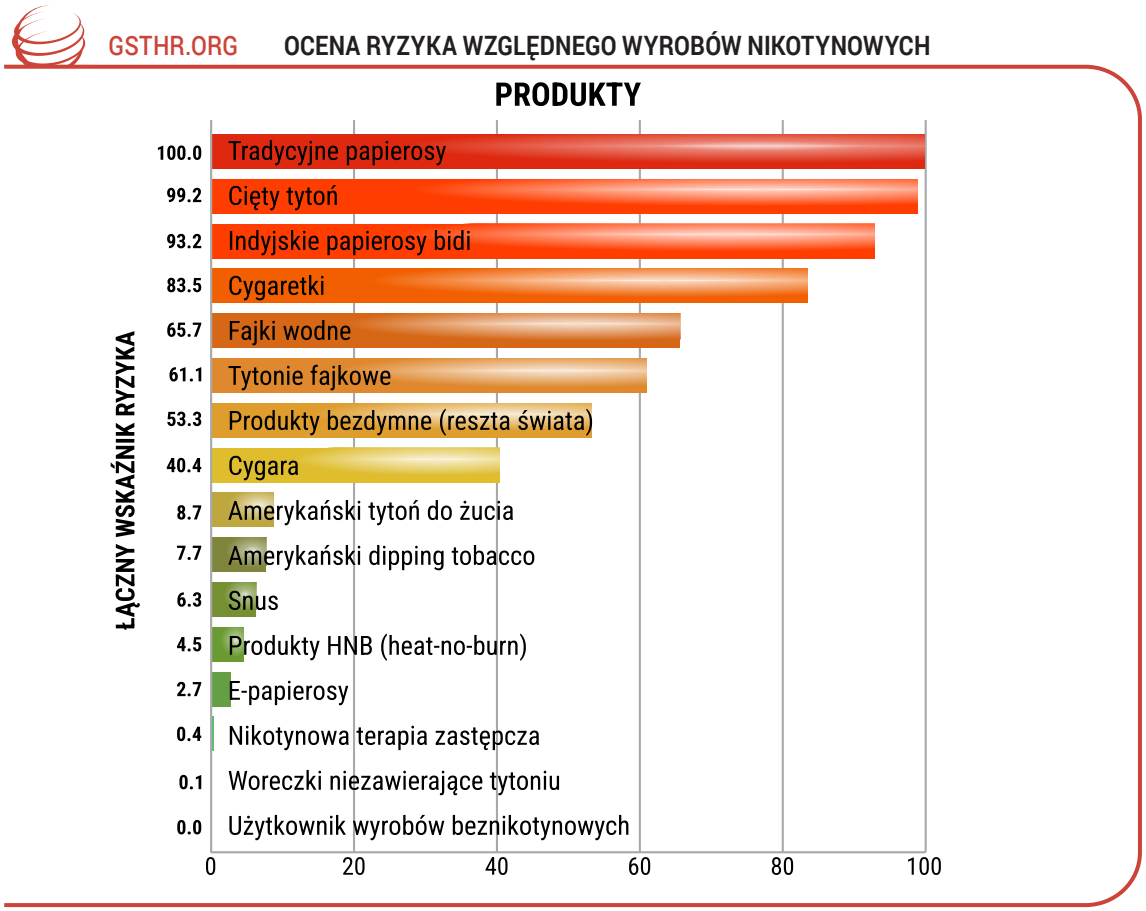

Źródło danych: Murkett i in. 2022. Grafika przygotowana przez GSTHR 2024

Jak rozwija się rynek bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych?

Związek między opracowywaniem produktów a konsumentami był istotnym czynnikiem wzrostu popularności bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych. Firmy z nowych sektorów przemysłu nikotynowego zaprojektowały gamę produktów, po które klienci zaczęli chętnie sięgać. Wkrótce potem starsi przedstawiciele branży zaczęli nadrabiać zaległości. Asortyment produktów stale się powiększa, a na niektórych rynkach dostępne są różne rodzaje saszetek nikotynowych i snusu, a także szeroki wybór e-papierosów i podgrzewanych wyrobów tytoniowych.

Sytuacja na rynku zachęciła wielu palaczy do zmiany przyzwyczajeń i przerzucenia się na alternatywne produkty – motywowało ich to, że będą mogli nadal zażywać nikotynę, ale jednocześnie znacznie ograniczą negatywny wpływ na zdrowie. Próba określenia rzeczywistej liczby osób, które stosują bezpieczniejsze wyroby nikotynowe zamiast papierosów, stanowi nie lada wyzwanie. Wynika to z ograniczonej liczby badań zdrowia publicznego poświęconych temu zagadnieniu, a także braku publicznie dostępnych danych rynkowych. Niemniej jednak, nasze badania sugerują, że w ujęciu globalnym liczba osób stosujących e-papierosy wzrosła z 58 milionów w 2018 roku do szacowanych 114 milionów w 2023 roku.[18]

sytuacja na rynku zachęciła wielu palaczy do zmiany przyzwyczajeń i przerzucenia się na alternatywne produkty – motywowało ich to, że będą mogli nadal zażywać nikotynę, ale jednocześnie znacznie ograniczą negatywny wpływ na zdrowie

Biorąc pod uwagę wcześniejsze dane szacunkowe dotyczące całkowitej liczby osób stosujących podgrzewane wyroby tytoniowe (20 milionów), a także użytkowników snusu i innych produktów bezdymnych (10 milionów), możemy założyć, że w momencie publikacji GSTHR24 na całym świecie co najmniej 144 miliony osób sięgały po bezpieczniejsze wyroby nikotynowe.

Rys. 2.

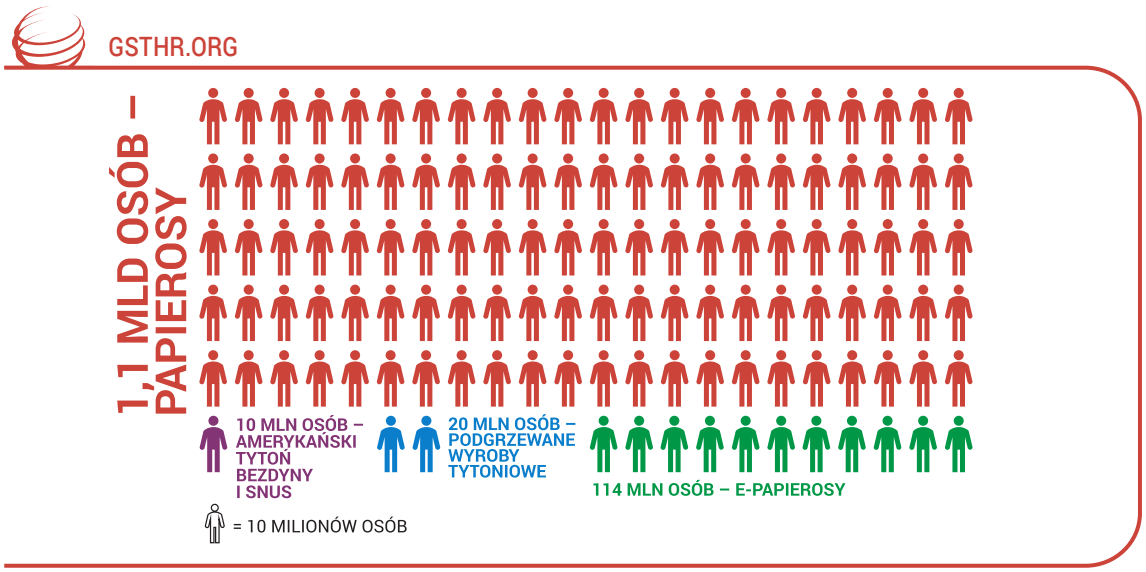

Dowody jasno potwierdzają, że miliony osób zastępują papierosy bezpieczniejszymi wyrobami nikotynowymi, choć ta zmiana nawyków często wiąże się z okresem przejściowym, w którym konsumenci sięgają po oba rodzaje produktów. Pomimo okazjonalnej krytyki dane z GSTHR24 potwierdzają, że takie podejście często prowadzi do ograniczenia palenia, a w przypadku wielu osób do całkowitej rezygnacji z papierosów.

Publicznie dostępne dane rynkowe stanowią kolejny cenny wskaźnik rosnącej popularności bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych. W istocie, jeśli weźmiemy pod uwagę dane szacunkowe dotyczące rynku globalnego, GSTHR24 ujawnia, że po uwzględnieniu inflacji (przy założeniu stałej wartości walutowej) sprzedaż wyrobów tytoniowych uległa faktycznemu zmniejszeniu do 685 mld USD w 2024 r., co stanowi spadek o 8,9% w porównaniu z 2015 r. Z kolei skorygowana o inflację sprzedaż bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych, które obejmują snus, e-papierosy, podgrzewane wyroby tytoniowe i saszetki nikotynowe, wzrosła od 2015 roku prawie sześciokrotnie. W ujęciu nieskorygowanym rynek bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych osiągnął w 2024 r. wartość 96 mld USD.

Na ten moment dane wspierają teorię, zgodnie z którą przedstawienie konsumentom rzetelnych informacji na temat względnego bezpieczeństwa stosowania bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych, a także zapewnienie dostępu do atrakcyjnych cenowo produktów zaspokajających potrzeby klientów prowadzi do obniżenia liczby osób palących.

Jaką rolę odgrywa regulacja prawna?

Przed pojawieniem się bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych rola organów regulacyjnych ds. wyrobów tytoniowych i ich prawodawców była stosunkowo prosta. Papierosy mają nieskomplikowaną formę. Łatwo się je klasyfikuje, a tym samym – reguluje. To samo dotyczy w dużej mierze innych palnych wyrobów tytoniowych. Sytuacja skomplikowała się, gdy na rynek wprowadzono nowe wyroby nikotynowe, których stosowanie nie polega już na spalaniu tytoniu.

W wielu branżach nadal panuje błędne przekonanie, że nikotyna jest jednym z najniebezpieczniejszych składników tytoniu, co ma wpływ na decyzje dotyczące bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych podejmowane przez organy regulacyjne. Kolejnym wyzwaniem jest zrozumienie każdej nowej kategorii wprowadzanych produktów. Wiele osób i organizacji po prostu nie wie, jak się do tego zabrać.

Część największych instytucji, w szczególności Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), przyjęła skrajnie sceptyczne podejście i stawia na prohibicjonizm. Pomimo coraz większej liczby dowodów potwierdzających skuteczność redukcji szkód wywołanych paleniem tytoniu, WHO nadal zaprzecza jakimkolwiek potencjalnym korzyściom zdrowotnym wynikającym z rezygnacji z papierosów na rzecz bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych. Jak dotąd organizacja i jej sojusznicy starają się zachęcać władze różnych państw do wprowadzenia ram regulacyjnych, które byłyby co najmniej tak restrykcyjne jak te dotyczące papierosów, a w niektórych przypadkach nawet bardziej.

W kilku krajach bezpieczniejsze produkty zostały zakazane, choć papierosy wciąż są powszechnie dostępne. Podczas Konferencji Stron Ramowej Konwencji o Ograniczeniu Użycia Tytoniu w Panamie w 2024 r. niektóre strony zasygnalizowały jednak, że nie czują się komfortowo z obecnym stanowiskiem w sprawie redukcji szkód wywołanych paleniem tytoniu.

na ten moment dane wspierają teorię, zgodnie z którą przedstawienie konsumentom rzetelnych informacji na temat względnego bezpieczeństwa stosowania bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych, a także zapewnienie dostępu do atrakcyjnych cenowo produktów zaspokajających potrzeby klientów prowadzi do obniżenia liczby osób palących

w wielu branżach nadal panuje błędne przekonanie, że nikotyna jest jednym z najniebezpieczniejszych składników tytoniu ma to wpływ na decyzje dotyczące bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych podejmowane przez organy regulacyjne

Rys. 3.

GSTHR.ORG

W 129 KRAJACH MOŻNA LEGALNIE KUPIĆ CO NAJMNIEJ JEDEN RODZAJ BEZPIECZNIEJSZYCH WYROBÓW NIKOTYNOWYCH

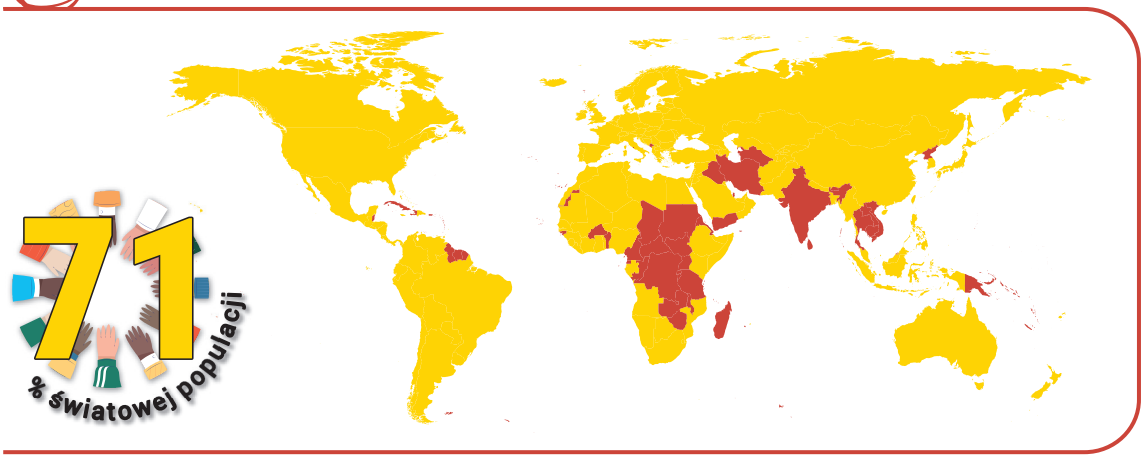

Polityka tytoniowa jest w większości państw ustalana na poziomie krajowym. Wyjątkiem jest Unia Europejska, której państwa członkowskie muszą przyjąć określone minimalne ramy regulacyjne.[19] W każdym kraju występują odrębne czynniki ekonomiczne, polityczne, społeczne i kulturowe, które wpływają na indywidualną politykę ograniczania konsumpcji tytoniu.

Jednak, jak wynika z niniejszego raportu, według stanu na 2024 r. w 129 państwach świata można legalnie kupić co najmniej jedną kategorię bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych (e-papierosy, podgrzewane wyroby tytoniowe, snus lub saszetki nikotynowe). Dotyczy to czterech miliardów osób, co stanowi 71% globalnej populacji dorosłych.

według stanu na 2024 r. w 129 państwach świata można legalnie kupić co najmniej jedną kategorię bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych (e-papierosy, podgrzewane wyroby tytoniowe, snus lub saszetki nikotynowe) dotyczy to czterech miliardów osób, co stanowi 71% globalnej populacji dorosłych

Jakie podejścia do kwestii palenia tytoniu i redukcji wywołanych tym szkód przyjmuje się w różnych zakątkach globu?

GSTHR24 składa się z dwóch części. Pierwsza, wcześniej wspomniana część, A Global Perspective, dotyczy perspektywy globalnej, a druga – regionalnej i krajowej. Szczegółowo omawia status konsumpcji tytoniu i redukcji szkód wywołanych paleniem tytoniu w dwóch regionach. Przedstawia również aktualną ocenę sytuacji w czterech krajach, w których – na różne sposoby – udało się ograniczyć palenie tytoniu dzięki wdrożeniu redukcji szkód wywołanych paleniem tytoniu.

Choć liczba palaczy w Europie Wschodniej i Azji Środkowej utrzymuje się na wysokim poziomie, powszechnie stosuje się tam około pięćdziesiąt różnych odmian doustnego produktu o nazwie „naswaj" albo „naswar". Jest to środek, który często zawiera substancje o nieznanym pochodzeniu, a jego zażywanie wiąże się z nieokreślonymi zagrożeniami dla zdrowia. Odpowiada za znaczną część ogólnej konsumpcji tytoniu w regionie. Popularność bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych jest stosunkowo niska. W tych regionach praktycznie nie ma mowy o redukcji szkód wywołanych paleniem tytoniu, a obecny trend ukierunkowany na wprowadzenie surowych ograniczeń lub zakazu stosowania bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych może jeszcze bardziej osłabić jej potencjał.

Tymczasem w Ameryce Łacińskiej można zaobserwować pewne uderzające kontrasty. Pomimo tego, że w Brazylii zanotowano najwyższą całkowitą liczbę zgonów spowodowanych paleniem tytoniu i związanych z tym kosztów w regionie, rząd tego kraju nie wydaje się być gotowy do złagodzenia ograniczeń dotyczących e-papierosów, które zostały zakazane już w 2009 roku.[20] Z kolei władze Chile – kraju, w którym odsetek osób palących i odsetek zgonów związanych z paleniem są najwyższe spośród państw Ameryki Łacińskiej – wprowadziły niedawno całą gamę środków mających na celu zachęcenie palaczy do przejścia na bezpieczniejsze wyroby nikotynowe.[21] Klienci mają możliwość zakupu bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych w większości państw, ale często wyłącznie z nieuregulowanych źródeł.

Przykład czterech krajów przedstawionych w raporcie The Global State of Tobacco Harm Reduction 2024: A Situation Report udowadnia, jak duże postępy można poczynić, umożliwiając palaczom zastąpienie papierosów bezpieczniejszymi produktami. Nie dość,

że stanowi to ogromną korzyść dla zdrowia publicznego, to jeszcze wymaga jedynie minimalnych nakładów finansowych ze strony państwa.

W każdym z omówionych krajów przyjęto inną drogę do osiągnięcia sukcesu w ograniczaniu odsetka osób palących. Wzrost popularności podgrzewanych wyrobów tytoniowych w Japonii miał niewiele wspólnego z działaniami rządu. Po prostu ich stosowanie nie było zabronione na mocy obowiązujących przepisów, w przeciwieństwie do e-papierosów. Przyjęta polityka nieinterwencji w branży umożliwiła reklamowanie podgrzewanych wyrobów tytoniowych jako bezpieczniejszej alternatywy dla papierosów, co spotkało się z pozytywną reakcją odbiorców. Od momentu wprowadzenia na rynek podgrzewanych wyrobów tytoniowych dekadę temu sprzedaż papierosów w Japonii spadła o ponad 50%. Żadna inna interwencja w zakresie ustawodawstwa ani zdrowia publicznego nie doprowadziła do tak drastycznego spadku sprzedaży papierosów w tak krótkim okresie.

przykład Japonii, Norwegii, Nowej Zelandii i Wielkiej Brytanii udowadnia, jak duże postępy można poczynić, umożliwiając palaczom zastąpienie papierosów bezpieczniejszymi produktami

Snus jest dostępny w Norwegii od ponad dwustu lat, jednak w pewnym momencie papierosy prześcignęły go pod względem popularności. Konsumenci zaczęli jednak zwracać się ku temu wyrobowi, kiedy udoskonalono techniki produkcji, dzięki czemu stał się bezpieczniejszy, a także uzyskano dowody na jego relatywnie niewielki wpływ na zdrowie w porównaniu z papierosami. Skutki były spektakularne. W 2023 r. wśród Norwegów w wieku 16–74 lat było dwa razy więcej osób zażywających snus niż palaczy (16% vs 7%).[22] A wśród młodszych grup palenie prawie zanikło. Tylko 2% kobiet w wieku 16–34 lat i tylko 4% mężczyzn w wieku 16–24 lat paliło papierosy na co dzień w 2023 roku.

Tymczasem w Wielkiej Brytanii zasadniczo przychylna i zorientowana na zdrowie publiczne polityka względem bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych wykształciła się w następstwie długiej historii redukcji szkód związanych z narkotykami i zapobieganiem HIV/AIDS. Dzięki temu liczba osób palących w tym kraju spadła o prawie 50% od czasu wprowadzenia na rynek e-papierosów prawie dwie dekady temu. Nasze dane ujawniły również, że w 2025 roku liczba Brytyjczyków sięgających po e-papierosy powinna przekroczyć liczbę palaczy w tym kraju. Według naszych prognoz nieco ponad 10% dorosłych nadal będzie palić papierosy, podczas gdy liczba osób stosujących e-papierosy utrzyma trend wzrostowy z poziomu 11% odnotowanego w 2024 roku.

od momentu wprowadzenia na rynek podgrzewanych wyrobów tytoniowych dekadę temu sprzedaż papierosów w Japonii spadła o ponad 50% żadna inna interwencja w zakresie ustawodawstwa ani zdrowia publicznego nie doprowadziła do tak drastycznego spadku sprzedaży papierosów w tak krótkim okresie

Rząd Nowej Zelandii przyjął podejście podobne do brytyjskiego, wyraźnie promując rezygnację z papierosów na rzecz e-papierosów, co przyczyniło się do znacznego spadku odsetka palaczy. I tak w 2023 r. w Nowej Zelandii 11,9% dorosłych stosowało e-papierosy, a 8,3% paliło papierosy. Warto jednak zauważyć, że odsetek palaczy pozostaje znacznie wyższy wśród ludności maoryskiej.

Co istotne, we wszystkich czterech wymienionych krajach wzrostowi sprzedaży bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych towarzyszyły osłabienie koniunktury na rynku papierosowym i spadek odsetku palaczy.

Nie można jednak zaprzeczyć, że bezpieczniejsze wyroby nikotynowe przysporzyły organom regulacyjnym licznych wyzwań. W wielu krajach początkowo były one zakazane, ale od tego czasu część ograniczeń zniesiono. W innych państwach wprowadzono z kolei nowe mechanizmy kontroli. Jednak władze większości krajów zdecydowały się na uregulowanie tych wyrobów w ramach obowiązujących przepisów dotyczących tytoniu, które z czasem zostały dostosowane do zaleceń Ramowej Konwencji o Ograniczeniu Użycia Tytoniu.[23]

W jaki sposób strach, brak zaufania i dezinformacja wpłynęły na zahamowanie postępów?

Obawy związane z zażywaniem bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych przez młodzież, w szczególności e-papierosów, skłoniły władze niektórych państw do podjęcia działań regulacyjnych – i to niezależnie od tego, czy dostępne dowody naukowe potwierdzały słuszność takiego podejścia. Stosowanie e-papierosów wśród nastolatków zostało również w wielu przypadkach powiązane z dostępnością aromatów, co skłoniło niektóre organy regulacyjne do wprowadzenia zakazów na substancje smakowe o różnej specyfice. Jednak ta narracja na temat młodzieży raczącej się smakowymi e-papierosami ignoruje istniejący materiał dowodowy potwierdzający, jak ważną rolę odgrywają one w rzucaniu palenia.

ta narracja na temat młodzieży raczącej się smakowymi e-papierosami ignoruje istniejący materiał dowodowy potwierdzający, jak ważną rolę odgrywają one w rzucaniu palenia

Upowszechnienie się tanich e-papierosów jednorazowego użytku spotęgowało również obawy związane z ich stosowaniem przez młodzież oraz ich wpływem na środowisko, w związku z czym w części państw wprowadzono już szereg zakazów, a władze innych krajów zamierzają pójść w ich ślady.[24,25] Nie ma wątpliwości, że tego rodzaju produkty są niedrogie i łatwe w użyciu. Często jednak pomija się fakt, że to właśnie te cechy sprawiają, że wspomniane wyroby są szczególnie atrakcyjne dla grupy, do której dotarcie sprawia najwięcej trudu – palaczy, którzy chcą zrezygnować z nałogu.

Oczywiście można było się spodziewać, że różne przeszkody o charakterze finansowym i ekonomicznym będą utrudniać rozpowszechnienie się bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych. Wprowadzenie na rynek innowacyjnych produktów zawierających nikotynę było największym wstrząsem dla globalnego przemysłu tytoniowego od czasu wynalezienia zwijarki do papierosów. Uprawa i eksport tytoniu, a także sprzedaż zawierających go wyrobów, stanowi istotny udział w rynku niektórych państw, gdzie konkurencja ze strony bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych może być niepożądana. Większość międzynarodowych koncernów tytoniowych niechętnie inwestuje w bezpieczniejsze wyroby nikotynowe, zarówno ze względu na niepewną przyszłość, jeśli chodzi o trajektorię regulacyjną obraną przez władze, jak i zobowiązanie do maksymalizacji zysków wobec inwestorów. Tradycyjne papierosy nadal przynoszą producentom ogromne zyski.

wprowadzenie na rynek innowacyjnych produktów zawierających nikotynę było największym wstrząsem dla globalnego przemysłu tytoniowego od czasu wynalezienia zwijarki do papierosów

Być może mniej spodziewany okazał się opór wielu organizacji przed zaakceptowaniem potencjału, jaki oferują bezpieczniejsze wyroby nikotynowe. Tam, gdzie należało przeprowadzić badania i analizę krytyczną, pojawiła się infodemia mitów, błędnych informacji i dezinformacji. Do ich rozpowszechniania przyczyniały się często organizacje międzynarodowe i krajowe, które kierowały się niejednokrotnie dobrymi intencjami, a także niektóre organizacje medyczne i akademickie oraz instytucje zajmujące się zdrowiem publicznym. Tego rodzaju wysiłki często finansowane są przez hojnych filantropów o błędnych przekonaniach, których źródłem są strony wrogo nastawione do redukcji szkód wywołanych paleniem tytoniu przy użyciu bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych.

Część przedstawicieli mediów z przyjemnością nagłaśnia przejaskrawione historie i obawy związane z bezpieczniejszymi produktami, które często wynikają z braku zaufania do branży tytoniowej i pobudek, jakimi się kieruje. Znaczna część profesjonalnego dyskursu i debaty wokół redukcji szkód wywołanych paleniem tytoniu ma toksyczny charakter. Rzadko bierze się pod uwagę opinie i doświadczenia osób, które przerzuciły się z papierosów na bezpieczniejsze wyroby nikotynowe – co wyraźnie odróżnia tę sytuację od podejścia przyjętego w wielu innych obszarach związanych ze zdrowiem publicznym. Czasami takie osoby są wręcz zagłuszane. Efektem końcowym jest strach i niepewność co do redukcji szkód wywołanych paleniem tytoniu wśród pracowników służby zdrowia, decydentów i – co najgorsze – osób palących. Ludzie nadal palą, ponieważ wmówiono im, że bezpieczniejsze wyroby nikotynowe są tak samo niebezpieczne jak papierosy, a nawet gorsze.

Przyszłość redukcji szkód wywołanych paleniem tytoniu

Pomimo tych wszystkich wyzwań, wraz z końcem pierwszego kwartału tego stulecia mamy wiele powodów do optymizmu. Konsumenci coraz chętniej sięgają po bezpieczniejsze wyroby nikotynowe. Mamy wyraźne dowody na to, że tam, gdzie pozwalają na to okoliczności, ludzie chętnie rezygnują z palenia na rzecz bezpieczniejszych sposobów zażywania nikotyny. Nasze badania wskazują, że ponad dwie trzecie światowej populacji – co dotyczy prawie 130 krajów – ma legalny dostęp do co najmniej jednej formy bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych. Baza konsumentów stale rośnie, co idzie w parze z kolejnymi dowodami potwierdzającymi korzyści dla zdrowia publicznego wynikające z zastąpienia papierosów bezpieczniejszymi wyrobami nikotynowymi. Wspomniane produkty nigdzie się nie wybierają, a głosy konsumentów, którzy odczuli korzyści z ich stosowania, stają się coraz głośniejsze.

rzadko bierze się pod uwagę opinie i doświadczenia osób, które przerzuciły się z papierosów na bezpieczniejsze wyroby nikotynowe – co wyraźnie odróżnia tę sytuację od podejścia przyjętego w wielu innych obszarach związanych ze zdrowiem publicznym

Jeśli wykorzystamy potencjał redukcji szkód, to korzyści, które osiągniemy w ciągu kolejnych dwudziestu pięciu lat i w dalszej przyszłości, będą znacznie większe. Wiele osób już teraz odczuwa pozytywne skutki przerzucenia się z papierosów na bezpieczniejsze wyroby nikotynowe – a niejednokrotnie udało im się to osiągnąć pomimo sprzeciwu lub obojętności ze strony władz i mieszanych komunikatów od instytucji zajmujących się ochroną zdrowia. Modelowanie statystyczne wskazuje, że w nadchodzących dziesięcioleciach miliony ludzi będą mogły żyć zdrowiej i dłużej, jeśli papierosy zostaną zastąpione bezpieczniejszymi wyrobami nikotynowymi. Pełne wykorzystanie potencjału redukcji szkód wywołanych paleniem tytoniu może doprowadzić do szybkiego zmniejszenia liczby palaczy na całym świecie. Przełożyłoby się to na jedną z największych korzyści dla zdrowia publicznego w XXI wieku.

wspomniane produkty nigdzie się nie wybierają, a głosy konsumentów, którzy odczuli korzyści z ich stosowania, stają się coraz głośniejsze

pełne wykorzystanie potencjału redukcji szkód wywołanych paleniem tytoniu może doprowadzić do szybkiego zmniejszenia liczby palaczy na całym świecie przełożyłoby się to na jedną z największych korzyści dla zdrowia publicznego w XXI wieku

Źródła

[1] WHO. (2023, lipiec 31). *Tobacco. Key facts*. World Health Organization. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/tobacco.

[2] Jha, P., & Peto, R. (2014). Global Effects of Smoking, of Quitting, and of Taxing Tobacco. *New England Journal of Medicine*, *370*(1), 60–68. https://doi.org/10.1056/NEJMra1308383.

[3] ASH. (2025, luty). *Facts at a Glance*. ASH. https://ash.org.uk/resources/view/facts-at-a-glance.

[4] Vulovic, V. (2019). *Economic Costs of Tobacco Use* (A Tobacconomics Policy Brief). Tobacconomics, Health Policy Center, Institute for Health Research and Policy, University of Illinois at Chicago. https://www.economicsforhealth.org/files/research/523/UIC_Economic-Costs-of-Tobacco-Use-Policy-Brief_v1.3.pdf.

[5] McNeill A, Brose LS, Calder R, Hitchman SC, & McNeill A, Brose LS, Calder R, Hitchman SC. (2015). *E-cigarettes: An evidence update*. Public Health England. https://www.gov.uk/government/publications/e-cigarettes-an-evidence-update.

[6] Royal College of Physicians. (2019). *Nicotine without smoke: Tobacco harm reduction* (RCP policy: public health and health inequality). Royal College of Physicians. https://www.rcp.ac.uk/improving-care/resources/nicotine-without-smoke-tobacco-harm-reduction/.

[7] *E-cigarettes and harm reduction: An evidence review*. (2024). The Royal College of Physicians (RCP). https://www.rcp.ac.uk/policy-and-campaigns/policy-documents/e-cigarettes-and-harm-reduction-an-evidence-review/.

[8] New Zealand government. (2020, wrzesień 3). *Position statement on vaping*. Ministry of Health NZ. https://www.health.govt.nz/our-work/preventative-health-wellness/tobacco-control/vaping-smokefree-environments-and-regulated-products/position-statement-vaping.

[9] Lindson, N., Butler, A. R., McRobbie, H., Bullen, C., Hajek, P., Begh, R., Theodoulou, A., Notley, C., Rigotti, N. A., Turner, T., Livingstone-Banks, J., Morris, T., & Hartmann-Boyce, J. (2024). Electronic cigarettes for smoking cessation. *The Cochrane Database of Systematic Reviews*, *1*(1), CD010216. https://doi.org/10.1002/14651858.CD010216.pub8.

[10] Leslie CantuLeslie Cantu. (2023, sierpień 18). *Largest US study of e-cigarettes shows their value as smoking cessation aid*. https://hollingscancercenter.musc.edu/news/archive/2023/08/18/largest-us-study-of-ecigarettes-shows-their-value-as-smoking-cessation-aid.

[11] Rigotti, N. A. (2024). Electronic Cigarettes for Smoking Cessation—Have We Reached a Tipping Point? *New England Journal of Medicine*, *390*(7), 664–665. https://doi.org/10.1056/NEJMe2314977.

[12] Gartner, C. E., Hall, W. D., Vos, T., Bertram, M. Y., Wallace, A. L., & Lim, S. S. (2007). Assessment of Swedish snus for tobacco harm reduction: An epidemiological modelling study. *The Lancet*, *369*(9578), 2010–2014. https://doi.org/10.1016/S0140-6736(07)60677-1.

[13] Clarke, E., Thompson, K., Weaver, S., Thompson, J., & O'Connell, G. (2019). Snus: A compelling harm reduction alternative to cigarettes. *Harm Reduction Journal*, *16*(1), 62. https://doi.org/10.1186/s12954-019-0335-1.

[14] Lee, P. N. (2011). Summary of the epidemiological evidence relating snus to health. *Regulatory Toxicology and Pharmacology: RTP*, *59*(2), 197–214. https://doi.org/10.1016/j.yrtph.2010.12.002.

[15] Lee, P. N., & Thornton, A. J. (2017). The relationship of snus use to diabetes and allied conditions. *Regulatory Toxicology and Pharmacology*, *91*, 86–92. https://doi.org/10.1016/j.yrtph.2017.10.017.

[16] Tattan-Birch, H., Hartmann-Boyce, J., Kock, L., Simonavicius, E., Brose, L., Jackson, S., Shahab, L., & Brown, J. (2022). Heated tobacco products for smoking cessation and reducing smoking prevalence. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, *1*. https://doi.org/10.1002/14651858.CD013790.pub2.

[17] Murkett, R., Rugh, M., & Ding, B. (2022). *Nicotine products relative risk assessment: An updated systematic review and meta-analysis* (9:1225). F1000Research. https://doi.org/10.12688/f1000research.26762.2.

[18] *Harm Reduction 2024: A Situation Report* (Nr 4; GSTHR Major Reports). Knowledge-Action-Change. https://gsthr.org/resources/thr-reports/situation-report/.

[19] Directive 2014/40/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning the manufacture, presentation and sale of tobacco and related products and repealing Directive 2001/37/EC Text with EEA relevance, CONSIL, EP, 127 OJ L (2014). http://data.europa.eu/eli/dir/2014/40/oj/eng.

[20] *Resolução Nº 46, de 28 de Agosto de 2009*. (2009, sierpień 28). Ministério da Saúde. Agência Nacional de Vigilância Sanitária. https://bvsms.saude.gov.br/bvs/saudelegis/anvisa/2009/res0046_28_08_2009.html.

[21] Law 21642 Regulating Electronic Nicotine Delivery Systems, Similar Non-nicotine Devices, and Heated Tobacco Products, and their Accessories, nr 21,642. Pobrano 16 czerwiec 2025, z https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Chile/Chile-Law-21642.pdf.

[22] *11427: Daily users of snus and occasional users of snus (25-79 years), by sex and education level 2008 - 2024. Statbank Norway*. (b.d.). SSB. Pobrano 16 czerwiec 2025, z https://www.ssb.no/en/system/.

[23] WHO Framework Convention on Tobacco Control (WHO FCTC). (2015, wrzesień 17). *Roadmap of actions to strengthen implementation of the WHO Framework Convention on Tobacco Control in the European Region 2015–2025: Making tobacco a thing of the past*. WHO FCTC. https://www.who.int/europe/teams/tobacco/who-framework-convention-on-tobacco-control-(who-fctc).

[24] *Single-use vapes ban: What businesses need to do*. (2025, maj 29). GOV.UK. https://www.gov.uk/guidance/single-use-vapes-ban.

[25] *French parliament votes to ban disposable e-cigarettes*. (2025, luty 13). https://www.lemonde.fr/en/france/article/2025/02/13/french-parliament-votes-to-ban-disposable-e-cigarettes_6738129_7.html.

Zdjęcia: p. 5 pixabay.com; inne: depositphotos.com

GSTHR.ORG

Porritt, O. (Ed.). (2025). *The Global State of Tobacco Harm Reduction 2024: A Situation Report* (GSTHR Briefing Papers). Global State of Tobacco Harm Reduction (GSTHR). https://gsthr.org/resources/briefing-papers/the-global-state-of--tobacco-harm-reduction-2024-a-situation-report/

Dalsze informacje na temat projektu globalnego stanu redukcji szkód wywołanych paleniem tytoniu Global State of Tobacco Harm Reduction oraz punktów ujętych w **dokumencie informacyjnym GSTHR** można uzyskać pod adresem info@gsthr.org

O nas: **Knowledge•Action•Change (K•A•C)** promuje redukcję szkód jako kluczową strategię zdrowia publicznego ugruntowaną w prawach człowieka. Zespół ma ponad czterdzieści lat doświadczenia w pracy nad redukcją szkód związanych z narkotykami, HIV, paleniem, zdrowiem seksualnym i więziennictwem. K•A•C prowadzi projekt **Global State of Tobacco Harm Reduction (GSTHR)**, który zajmuje się mapowaniem rozwoju i zastosowania redukcji szkód wywołanych paleniem tytoniu, dostępności i działań regulacyjnych dotyczących bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych, a także powszechności palenia i powiązanej z nim śmiertelności, w ponad 200 krajach i rejonach na całym świecie. Wszelkie informacje i bieżące dane można znaleźć na https://gsthr.org

Nasi sponsorzy: Projekt GSTHR powstał dzięki dotacji **Global Action to End Smoking** (wcześniej znanej jako Foundation for a Smoke-Free World), niezależnej amerykańskiej organizacji non-profit 501(c)(3), której celem jest intensyfikacja wysiłków na rzecz zakończenia epidemii palenia tytoniu na całym świecie z wykorzystaniem metod bazujących na badaniach naukowych. Organizacja Global Action nie odegrała żadnej roli w opracowywaniu ani publikacji niniejszego dokumentu informacyjnego, a także w analizie i interpretacji danych, które zostały w nim wykorzystane. Wyłączną odpowiedzialność za treść, wybór i prezentację faktów, a także wszelkie opinie wyrażone w niniejszym dokumencie, ponoszą jego autorzy. Nie należy ich traktować jako odzwierciedlenia stanowiska **Global Action to End Smoking**.